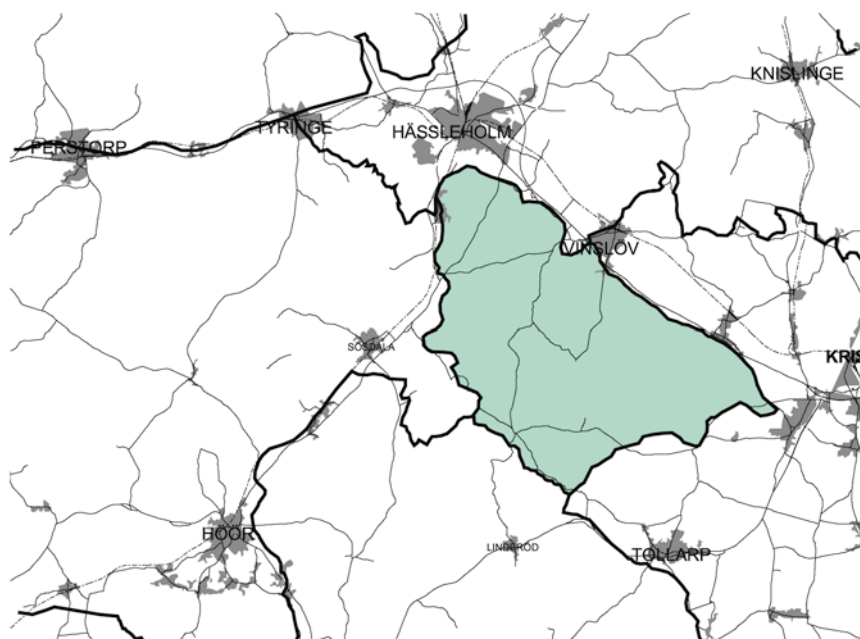

14

NÄVLINGEÅSEN

Nyckeltal

Total areal	206 km ²
Varav vatten	0,4 km ²
Invånare	11 inv/km ²

Landskapets karaktär

Beskrivningen för varje karaktärsområde inleds med en kortfattad summering av karaktärsanalysen med avseende på landskapets visuella kvalitet, integritet, identitet och sällsynthet samt helhetsbedömning.

Visuell kvalitet

Området har mycket få element som stör det visuella intrycket samtidigt som det innehåller ett flertal lokala, visuella attraktioner. Åsens mest betydelsefulla, visuella funktion är som bakgrund för Kristianstadsslätten.

Integritet

Åslandskapet innehåller ingen exploatering som negativt påverkar dess karaktär, men en ökning av arealen barrskog sker på bekostnad av områdets mosaikartade karaktär.

Identitet

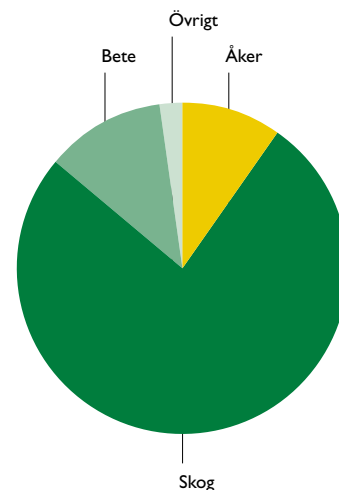
Åsen fungerar som landmärke från det omgivande slättlandet och skapar rumslighet i omgivningen. Inom sig har området en rofylld karaktär, men saknar ofta tydlig rumslighet.

Sällsynthet

Åslandskapet är relativt vanligt i regionen.

Helhetsbedömning, karaktär

Området är sannolikt oförändrat i många avseenden. Andelen kvarvarande landskapselement är stor och småskaligheten är fortfarande tydlig. Motsvarande typer av områden finns på andra delar av åsarna. Det som är unikt för delområdet är den mycket tidiga stenbrytningen vid Tykarp.

Marktäckning

Landskapets egenskaper

Detta avsnitt är indelat i beskrivande delar avseende **Det fysiskgeografiska landskapet, Naturlandskapet, Kulturlandskapet** respektive **Landskapets fysionomi**.

Det fysiskgeografiska landskapet

Nävlingeåsen ligger i Hässleholms och Kristianstads kommuner och är en urbergs-horst. Landformens fot utgör gräns för området i norr och öster mot den lägre, omgivande slätten. I söder definieras gränsen av Vramsåns ådal som löper härifrån till Linderödsåsen. I väster följer kanten en mindre distinkt topografisk förändring, även om marktäcket är detsamma.

Berggrunden består huvudsakligen av gnejser och gnejsgraniter. Jordarterna i området domineras av lefria moräner. Torv finns i mindre utsträckning. Jordmånen är instabila brunjordar med inslag av podsoler. Höjden över havet är mellan 50 och 150 meter. Naturgeografiskt tillhör området Nordöstsåns skogslandskap och landformen är urbergsterräng med horstar. Vegetationsperioden är knappt 200 dagar och nederbörden är ca 700 mm. Den effektiva nederbörden varierar mellan ca 250 och 400 mm/år i området med lägre effektiv nederbörd ju längre österut i området man kommer. Med effektiv nederbörd avses nederbörd minus avdunstning, dvs. summan av det vatten i landskapet som bildar grundvatten och avrinning.

Nävlingeåsen avvattnas helt till Helge å i öster via mindre vattendrag och på horsten finns många små våtmarker.

I södra delen av området finns mycket goda till utmärkta uttagmöjligheter av grundvatten i sedimentär berggrund.

Området tillhör de mindre utdikade i länet och har endast ca 6 mil dikningsföretag.

Naturlandskapet

Nävlingeåsen domineras av skog med öppen mark främst i anslutning till byar och gårdar.

Av skogsmarken i området utgörs $\frac{3}{4}$ av ädel- och blandlövskogar. Landskapet karakteriseras av ett småskaligt, ålderdomligt odlingslandskap. Naturbetesmarkerna är idag sparsamma i sin utbredning. Lövsjumpsskogar, hedbokskogar och ekskogar förekommer rikligt. Framförallt; den norra delen av området, Göingeåsen och Nävlingeåsens norrlutning, förekommer värdefulla skogar. I de näringsrika och fuktiga ravinerna på nordostsidan är alla typer av rikare skog mer vanliga. Ovesholms skog, en skog med lång kontinuitet, innehåller en mångfald hotade arter och många åldrande bokar.

Vramsån, klassad som nationellt särskilt värdefull, rinner fram genom en djup dalgång mellan Linderödsåsen och Nävlingeåsen ner till Tollarp där den viker av ut på slätten för att ansluta sig till Helge å strax nedanför Hammarsjön. Ån har värdefulla mindre bäckar som ansluter. Bäckarna från Nävlingeåsen är inte drabbade av försurning tack vare utträngande kalkrikt vatten medan bäckravinerna söderifrån på Linderödsåsen har en helt annan kemi till följd av försurningspåverkan. I området finns lövskogsklädda branter och ett rent vatten som är kallt och syrerikt vilket ger en rik och varierad fauna. I ån förekommer bl.a. alla sju stormusselararter, lax, öring, grönlång och sandkryp. Bland fågelarterna märks forsärla, övervintrande strömstarar och kungsfiskare, och flera sällsynta fladdermusarter.

Bestämmelser och riksintresse

Naturreservat	0 ha
Naturvård NBO	0 ha
Ramsarområden	0 ha
Friluftsliv, RI	0 ha
Naturvård, RI	338 ha
Kulturmiljö, RI	0 ha
Natura 2000 SCI, habitatdirektivet	14 ha
Natura 2000 SPA, fågeldirektivet	0 ha

De olika bestämmelse- och skyddsformerna har i många fall överlappande areal.

Lövskogsklädda branter med ett rent vatten som är kallt och syrerikt ger en rik och varierad fauna.

De öppna områdena på åsen utgörs av tydliga rum omgivna av skog.

Kulturlandskapet

Nävlingeåsen är ett område som koloniserades sannolikt tämligen sent. Det finns bara en kyrkby – Nävlinge. I övrigt rör det sig om små byar och ensamgårdar. Marken har alltid varit tämligen småskalig.

Dessa förutsättningar bidrog till att 1800-talets skiften inte slog igenom lika kraftfullt här som i övriga delar av Skåne. I den norra sluttningen/åsfoten har tillgången till olika bergarter bidragit till omfattande brytning. Äldsta kända stenbrottet är vid Tykarp, där man enligt traditionen började bryta kalksten redan under medeltiden.

Landskapets fysionomi

Markträcket domineras av en blandning av bok och gran, med bok på åsens brantare sidor och lägre markområden och gran planterad främst på platån. Största delen av den producerande skogen här är välskött.

Ett lapptäckte av brukade öppningar i skogsstrukturen ger omväxling åt den visuella upplevelsen av landskapet. Fältet består främst av betade gräsmarker. Enskilda gårdar med tillhörande ekonomibyggnader ligger i kanterna av den öppna marken, i skogsbrynen.

Åslandskapet är sparsamt bebyggt, främst med enstaka hus spridda i området. Tormestorps samhälle ligger precis i områdesgränsen och utgör den enda tätorten i området. Skogens gleshet gör att småskaliga element fungerar som landmärken och fokuspunkter i landskapet.

Allmänt tillgänglig allemansrättslig mark utanför tätort uppgår till 95% av områdets yta eller 8,38 hektar/invånare.

De öppna delarna av åsen utgörs till stora delar av ett levande kulturlandskap med betande djur.

Landskapets egenskaper

- Skogsklätt åslandskap som reser sig mellan 20 och drygt 150 m ö.h.
- Branta sidor skapar bakgrund för utsikter över den omgivande Kristianstadsslätten
- Bok dominerar lägre liggande mark och branter, medan granskog planterats i större utsträckning på åsens högt liggande platå
- Öppen mark är generellt gräsmark, ofta hägnad av stengården
- Rofylld karaktär förhärskande alltigenom området
- Den tidiga stembrytningen
- Små byar och ensamgårdar
- Avskildhet – ligger lite "vid sidan av"
- Nästan hela området är tyst förutom nordöstra kanten som påverkas av väg 21

Allmansrättslig tillgänglig mark utanför tätort

Nävlingeåsen

95 %

8,38 hektar/invånare

Skåne

48 %

0,47 hektar/invånare

Sverige

93 %

4,62 hektar/invånare

Landskapets förvaltning

I detta avsnitt finns uppgifter om landskapets användning under rubriken

Produktion, dess sociala förhållanden under **Befolkning** samt dess miljösituation under **Miljöaspekter** av landskapets användning.

Produktion

Nävlingeåsen är ett område som domineras av skog. Denna utgörs i huvudsak av lövskog med goda produktionsbetingelser. Knappt en fjärdedel av ytan är jordbruksmark och där dominerar gräset. Det finns en större andel permanenta betesmarker än åkermark och 60 % av åkermarken används till vall. Förklaringen till detta är att marken är svårbrukad. Det är backigt och stenigt samtidigt som skiftena är små och utspridda med skog emellan. Dessutom är skördarna av spannmål låga. Djurtätheten är normal i förhållande till landytan men sett i förhållande till arealen åkermark är den extremt hög. Mjolk- och köttproduktion dominerar men det finns även en hel

del svin och fjäderfä. Antalet betesdjur i förhållande till betesmarksarealen har balans i området. Runt 18 % av arealen odlas ekologiskt vilket är mer än tre gånger så mycket som genomsnittet för Skåne.

Gårdarna är förhållandevis små arealmässigt sett men den omfattande animalieproduktionen ger hög sysselsättning. Kombination av jord och skog är också vanligt. Företagsledaren i jordbruksföretaget har en medelålder på 51 år och 38 % kommer nå pensionsålder 2013.

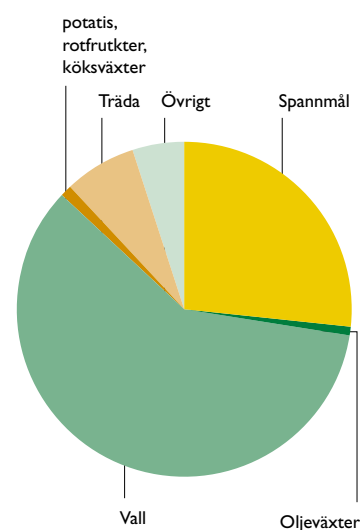
Tykarpsgrötan i norr, golfbanan i den sydöstra delen och skogen på åsen däremellan utgör områdets viktigaste besöksmål.

Antalet betesdjur i förhållande till betesmarksarealen har balans i området.

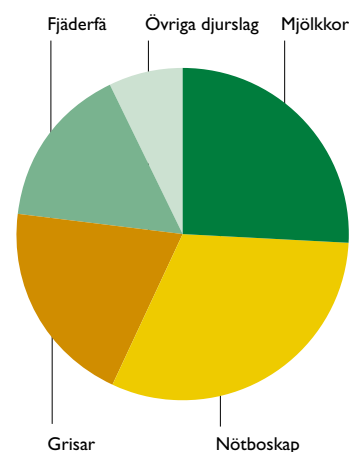
Åkeranvändning

Total åkerareal 1 986 ha

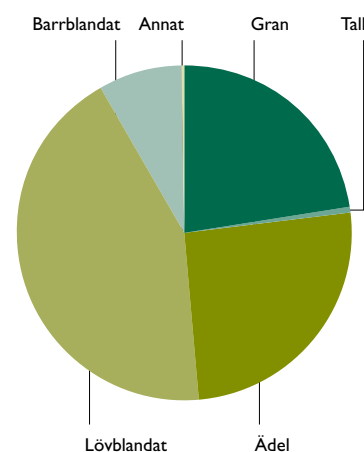
Djurbestånd

Djurenheter	3 587
DE/km ²	17,4
DE/hektar åker	1,79
DE/hektar jordbruksmark	0,81

Trädslag

Total skogsareal 15 800 ha

Befolkning

	Området	Skåne
Totalbefolkning:	2 332 inv	1 160 919 inv
Invånare per kvadratkilometer:	11	102
Boende utanför tätort:	1 770 inv, 76 %	13,1 %
Invånare per kvadratkilometer utanför tätort:	9	13
Män/kvinnor på landsbygden:	52/48 %	52/48 %
Utrikesfödd befolkning tätort:	5 %	16 %
Utrikesfödd befolkning landsbygd:	5 %	6 %
Genomsnittligt pendlingsavstånd landsbygdsboende:	13,8 km	13,7 km
Genomsnittligt pendlingsavstånd tätortsboende:	14 km	10,1 km

Statistik 2004, pendling 2003

Glest befolkat område med stagnerande befolkningsutveckling. Ny bebyggelse omfattar 21 småhus och 4 fritidshus. Befolkningen inom åldersgrupperna 0–19 respektive 45–64 ökar.

Det längsta bilvägsavståndet till butik är 10 kilometer.

Miljöaspekter

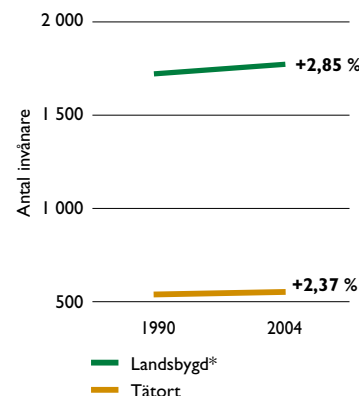
Området domineras av lätta utlakningskänsliga jordar men jordbrukets begränsade utbredning och inriktning gör att belastningen av kväve och fosfor i området bedöms som låg. En hög djurtäthet i förhållande till jordbruksarealen kan dock medföra problem med växtnäring förluster från jordbruket lokalt. Bekämpningsmedelsanvändningen bedöms utifrån jordbrukets omfattning och inriktning som låg.

Avstånden gör att området har något mindre påverkan på havet än mer kustnära områden. Slutningszonen där åsen möter

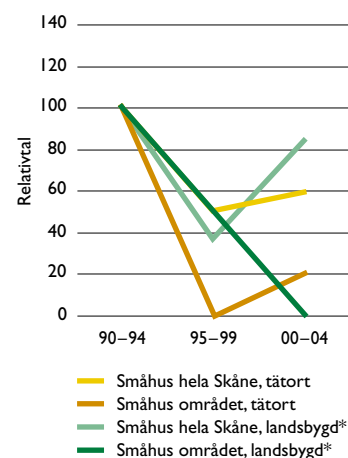
slätten är ett känslig för föroreningar som snabbt kan nå grundvattnet. Andelen jordbruksmark är liten där.

Förutom omfattningen och inriktningen på produktionen är naturligtvis också de miljöåtgärder som vidtas i ett område av stor betydelse för miljöbelastningen i området. I tabellen intill visas andelen åkermark som är ansluten till miljöersättningen för fånggröda respektive vårbearbetning samt en uppskattning av hur stor andel av åkerarealen det är praktiskt möjligt att genomföra dessa åtgärder på.

Befolkningsutveckling

Nybyggnation småhus åretruntbostad, 1990–2004

Totalt byggdes 21 permanentbostäder i området 1990–2004. Under samma period byggdes 4 fritidshus.

* Med landsbygd menas här ytan i området utanför tätortsgräns.

Anslutning till miljöersättningarna för fånggröda och vårbearbetning

	Området	Potential	Skåne
Fånggröda	17	17–20	12,5
Vårbearbetning	11	15–20	5

Siffran anger % av åkerarealen.

Landskapets hittillsvarande utveckling

Under denna rubrik anges kortfattat ett antal utvecklingstrender av betydelse för det aktuella landskapet och för ställningstaganden till landskapets framtida utveckling.

- Jordbruksproduktion är på tillbakagång. Djurhållningen minskar liksom arealen jordbruksmark.
- Arealen åkermark har minskat i snabb takt. Det handlar om mer än 10% på tio år. Delar av denna mark har beskogsats. Andra delar har övergått till att bli permanent betesmark. Huvuddelen av minskningen har skett på åkrar som tidigare var långliggande vallar.
- EU-medlemskapet och stöden till öppethållande av landskapet och bevarande av biologisk mångfald på betesmarkerna har gett en ökning av arealen betesmark i området. Huvuddelen av tillskottet har tidigare varit åkermark.
- Minskningen av arealen åkermark är betydligt större än ökningen av arealen betesmark. Detta innebär att arealen med jordbruksmark minskat i området.
- Mjölproduktionen har också minskat. Trots att minskningen är långsammare än i Skåne som helhet har var sjätte mjölkko försvunnit mellan 1993 och 2003. Även antalet övriga nötkreatur har minskat, men inte fullt lika mycket.
- Strukturuomvandlingen har gått något saktare än på andra ställen vilket kan bero på att det inte har funnits något större sug från expansiva företag i området. Företagen tycks istället i högre grad ha blivit kvar som små självständiga enheter som drivs på deltid- eller hobbybasis. Dessa gårdar är ofta helt kreaturslösa men kombination med skog är vanligt.
- Odlingen av spannmål och oljeväxter har minskat kraftigt. Samtidigt har arealen med träda och obrukad åker ökat.
- Intresset för ett aktivt lövskogsbruk ökar i området.
- Området är ett viktigt rekreationsområde för Kristianstads befolkning.
- Området har en låg belastning av växtnäring och bekämpningsmedel. Trenden mot mindre spannmålsodling och mer extensiv drift leder till minskad tillförsel av växtnäring till området och en minskad bekämpningsmedelsanvändning.
- De miljöåtgärder som vidtagits i området i form av t.ex. fånggrödor har bidragit till att minska miljöbelastningen från jordbruksmark i området. Miljöersättningen för vårbearbetning och fånggröda ligger betydligt över genomsnittet för Skåne.
- Runt 18% av åkerarealen odlas ekologiskt vilket är mer än tre gånger så mycket som genomsnittet för Skåne.
- Odling och förädling av lövträd (Se projektet "Lönsamma lövträd").
- De satsningar som hittills gjorts för att utveckla landsbygden har i huvudsak utgjorts av byalag/nätverk som vill lyfta fram platser/orter i området som både har tilltalande natur (rekreation) och intressant historia. Genom att ta fram dokumentation över bygden, anlägga naturstigar m.m. skapas möjligheter för att locka den målgrupp som söker en naturupplevelse.
- Dåliga kollektivtrafikförbindelser skapar svårigheter med arbetspendling.
- Tykarpsgrottan har gjort att turister besöker området, vilket medför att andra satsningar på kompletterande verksamheter såsom boende, hantverk m.m. har kunnat främjas.
- Ridleder.
- Satsning på turism i samband med förekomsten av vildsvin i trakten har diskuterats. "Vilt som resurs i landskapet."

Odling och förädling av lövträd är vanligt.

Slutsatser för områdets utveckling

Detta avsnitt utgör en tolkning av landskapets egenskaper och de hittillsvarande trenderna i landskapets utveckling. Utifrån dessa anges de faktorer som bedöms som avgörande för det aktuella områdets utveckling.

Detta avsnitt utgör en tolkning av landskapets egenskaper och de hittillsvarande trenderna i landskapets utveckling. Utifrån dessa anges de faktorer som bedöms som avgörande för det aktuella områdets utveckling.

Gårdarna är förhållandevis små arealmässigt sett men den omfattande animalieproduktionen ger hög sysselsättning. Ekologisk odling är väl etablerat i området. Åkerarealen har minskat med mer än 10 % de senaste tio åren till förmån för skogsplantering och permanenta betesmarker. Även djurhållningen minskar. Storleksrationaliseringen har inte gått så fort som för Skåne som helhet. Då det inte har funnits något större sug från expansiva företag i området har de mindre enheterna blivit kvar på hobbybasis med kompletterande sysselsättning utanför jordbruksföretaget. En sviktande marknad och lönsamhet i animalieproduktionen tillsammans med åldersstrukturen på brukaren kan vara ett hot mot brukandet av landskapsområdet.

En breddning av den ekonomiska basen såsom vidareförädling av jordbruksprodukterna till livsmedel med satsningar på lokala varumärken och satsningar på turism- och rekreationstjänster kan vara viktiga utvecklingsinriktningar.

Området är mycket lite påverkat av moderna storskaliga förändringar, vilket ger en känsla av "orördhet". Områdets karaktär gör sannolikt att landskapet inte är så känsligt för förändringar.

Risk att överexponera området för att locka turister, vilket gör att dess karaktär förändras/försämras.

Det som är centralt och gemensamt för området är den "lilla skalan". Det är denna som är normgivande för nya bostadsområden, nya vägar/järnvägar m.m.

Fortsatt hävd av betesmarker liksom öppethållande av åker och långliggande betesvallar är av stor betydelse för landskapsbilden i området och dess kulturvärden.

Igenväxning alternativt plantering av skog, främst på perifera marker, kan komma att ske.

Överlopsbyggnader kommer att uppstå som en följd av strukturförändringar inom området.

En sviktande marknad och lönsamhet i animalieproduktionen tillsammans med åldersstrukturen på brukaren kan vara ett hot mot brukandet av landskapsområdet.

Även om jordbruksmarken i området till hög grad består av utlaknings- och erosionskänsliga jordarter bedöms risken för föroreningar till yt- och grundvatten i området som begränsad.

Avstånden gör att området har något mindre påverkan på havet än mer kustnära områden. Viss negativ påverkan på grundvattnet kan ske i sluttningszonen där åsen möter slätten. Där är det extra viktigt att inte överdosera gödselgivor.

Vramsån har potential för friluftsliv och har höga värden ur biologisk synpunkt.

Många vattenanknutna miljöer i området med höga värden är beroende av fortsatta kalkningsinsatser mot försurning.

Flodkräftbestånden i området är hotade och kräver ett fortsatt skydd för att inte slås ut.

Områdets något avsidets belägenhet gör att det kan vara svårt att få människor att ta sig dit. Skyltning och övrig information om området är betydelsefullt.

Området är glesbefolkat, där $\frac{3}{4}$ bor på landsbygden. Befolkningsutvecklingen har avstannat. Brister i kollektivtrafiken hämmar en befolkningsutveckling.

Riktlinjer för hållbar utveckling i ett landskapsperspektiv

Detta avslutande avsnitt innehåller en rad riktlinjer som genom samverkan bedöms kunna bidra till en hållbar utveckling av det aktuella landskapet, socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Utgångspunkten för riktlinjerna är dels de tidigare redovisade slutsatserna, dels en samlad bedömning av medel och andra styrmedel knutna till landsbygdens utveckling som tillämpas av olika huvudmän, kommunerna, Region Skåne, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen.

För att så långt som möjligt bibehålla områdets karaktär bör insatser som ökar lönsamheten i mjölk- och nötköttsproduktionen prioriteras. Nötboskap, hästar och fårskötsel i området möjliggör ett fortsatt öppethållande av åker- och betesmarker. Fortsatt betesdrift och återskapande av betesmarker har hög prioritet.

Risken finns att små åkrar och betesvalar kan planteras med barrskog eller energiskog. Ev. beskogning bör ske med lövträd och med hänsyn till områdets karaktär och önskemålet om ett varierat landskap. Plantering med salix bör undvikas i lägen där landskapsbilden är känslig. Till exempel i anslutning till vägar och vandringsleder.

Insatser för att öka kompetensen inom miljöområdet bland dem som sköter områdets betesmarker och odlingslandskap har hög prioritet.

Svårigheterna för bibehållandet av djurhållning och betesdrift hänger samman med dels ägosplittringen, dels de mosaikartade markerna, dels att många köttdjursuppfödare har ganska arbetskrävande lösningar på vinteruppstallningen och produktionen i sig inte ger incitament till investeringar. Frågan om extra investeringsstöd, alt. möjligheter för dem som har heltidsarbete utanför gården att få investeringsstöd bör diskuteras. Ett modifierat startstöd för deltidbönder kanske ev. också aktualiseras.

Möjligheterna att genom betesavtal reglera skötsel och ersättning bör prövas.

Särskilda satsningar för diversifiering och vidareförädling av lokal produktion samt åtgärder att stärka konkurrensföretsättningarna t.ex. genom gemensam varumärkeslansering i bygden bör stimuleras. Redan idag etablerade nätverksstrukturer tillsammans med den omfattande ekologiska odlingen i området utgör en resurs att utveckla.

Satsningar som generellt stärker småföretagandet i bygden med nätverk, mötesplaster, kompetensutveckling och adekvat infrastruktur bör uppmuntras.

Satsningar på kommersiell jakt kräver fastighetsövergripande samarbete och nätverksbildning. Initiativ till samordning och avvägning mot andra intressen (bl.a. besöksnäringen) bör stödjas.

Projekt som syftar till att koppla ihop områdets natur- och kulturvärden med turism- och rekreationstjänster bör stödjas.

Bostadsjordbruk och utvecklat småföretagande förutsätter goda kommunikationer. Frågan bör uppmärksammas inom ramen för kommunernas översiktliga planering. Frågan om användningen av överloppsbyggnader bör behandlas.

Belastningen av växtnäring och användningen av bekämpningsmedel är låg i området. En hög djurtäthet i förhållande till arealen jordbruksmark kan innebära behov av att beakta stallgödselfrågor för att förhindra ammoniakförluster och läckage. Frågan bör uppmärksammas inom ramen för informationsinsatser riktade till områdets brukare.

Vramsån har tillsammans med utveckling av lövskogen och det småbrutna jordbrukslandskapet potential i ett rekreations- och turistperspektiv. Nävlingeåsens värde som närrekreationsområde för Hässleholm och Kristianstad bör utvecklas.

Projekt med en inriktning som den ovan nämnda och/eller som utarbetas i samarbete med berörd kommun(er) eller som har stöd i uttalanden i gällande översiktsplan ges företräde till stöd enligt detta program.

Fortsatt betesdrift och återskapande av betesmarker har hög prioritet.